

**Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького**

Факультет соціально-педагогічної та мистецької освіти

Кафедра початкової і спеціальної освіти

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСНОГО ІСПИТУ
ІЗ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА
ОКРЕМИХ МЕТОДИК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм навчання

РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ:	перший (бакалаврський)
СТУПІНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ:	бакалавр
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ:	01 Освіта / Педагогіка
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ:	013 Початкова освіта
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА:	Початкова освіта. Інклюзивна освіта Початкова освіта. Іноземна мова

ЗАТВЕРДЖЕНО ДЕКАНОМ ФСПМО

 Н.В. Гузь

Запоріжжя – 2025 р.

Програма атестаційного комплексного іспиту із педагогіки, психології та окремих методик початкової освіти / Укладачі: С.М.Дубяга, Ю.М.Шевченко, І.А.Барбашова, В.В.Гузь, Ю.О.Саєнко, Г.В.Свириденко. Запоріжжя, МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2025. 34 с.

Затверджено на засіданні кафедри початкової і спеціальної освіти (протокол №11 від 22 січня 2025 року).

Затверджено Вченою радою факультету (протокол 6 від 24.01.2025 року)

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Головним завданням випускового екзамену із педагогіки, психології та окремих методик початкової освіти є перевірка якості професійної підготовки здобувачів вищої освіти першого бакалаврського рівня. Одночасно він має на меті виявлення їх готовності до активної участі у реформуванні початкової школи, пошуку найбільш ефективних методів педагогічної діяльності в умовах переходу до особистісно-орієнтованої парадигми освіти, що передбачає нові підходи до всіх напрямів її здійснення.

Програмою екзамену передбачено його комплексний характер, оскільки він охоплює питання з педагогіки, психології та фахових методик початкового навчання («Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі», «Методика навчання математичної освітньої галузі», «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»», «Методика навчання технологічної освітньої галузі», «Методика навчання здоров'язбережувальної освітньої галузі», «Методика навчання мистецької освітньої галузі»).

У процесі комплексного кваліфікаційного екзамену перевіряють:

- знання про основні вимоги до навчальних досягнень молодших школярів за роками навчання;
- знання нових цілей навчання молодших школярів у процесі вивчення предметних методик в контексті модернізації початкової освіти;
- знання про загальні особливості використання сучасних навчальних методів на різних уроках в початковій школі;
- уміння знайомити учнів з основними поняттями, законами, властивостями і способами дій, що вивчаються в початковому курсі предметних методик за змістовими лініями Державного стандарту загальної початкової освіти та навчити молодших школярів використовувати їх на практиці;
- уміння формувати систему знань, умінь і навичок у різних курсах предметних методик відповідно до результатів навчання за змістовими лініями Державного стандарту загальної початкової освіти;
- комплекс умінь пов'язаний із завданнями вивчення, змісту та особливостей побудови кожного з курсів методик початкового навчання відповідно до вимог Державного стандарту загальної початкової освіти;
- уміння організовувати навчально-виховний процес у початковій школі в умовах здоров'язбереження молодших школярів;
- знання і вміння організації виховної роботи на уроках та в позаурочній діяльності в початковій школі;
- знання та вміння про вимоги до усного і писемного мовлення молодших

школярів та критерії оцінювання їх знань, умінь і навичок учнів за різними навчальними предметами початкової школи;

- уміння добирати до різних уроків у початковій школі ефективні засоби, форми і методи навчання;
- уміння формулювати освітні цілі з кожного предмета початкової школи, досягати й оптимально переосмислювати їх під час навчання;
- уміння аналізувати основний методичний апарат підручників та розширювати його завданнями, спрямованими на розвиток логічного мислення, у тестовій формі, диференційованих, на вибір і самооцінку тощо;
- уміння аналізувати методичні посібники з метою виявлення їх доцільності та відповідності рівню засвоєння обов'язкових знань та вмінь учнів;
- уміння здійснювати розвиток розумових здібностей молодших школярів на уроках та в позаурочній діяльності;
- уміння оцінювати результати діяльності учнів у відповідності з критеріями навчальних досягнень учнів початкової школи.

Компетентності (за освітньою програмою):

Загальні компетентності

ЗК-1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК-5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Фахові компетентності

СК-1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

СК-3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК-5. Здатність до проектування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.

СК-6. Здатність до організації освітнього процесу в початковій школі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, розвитку в них критичного мислення та формування ціннісних орієнтацій.

СК-7. Здатність до моделювання змісту відповідно до очікуваних результатів навчання, добору оптимальних форм, методів, технологій та засобів формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у процесі вивчення освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК-8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.

СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.

Програмні результати навчання

ПР-02. Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.

ПР-05. Організовувати освітній процес із використанням цифрових технологій та технологій дистанційного навчання молодших школярів, розвивати в учнів навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.

ПР-06. Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.

ПР-07. Планувати й здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів, забезпечувати розвиток пізнавальної діяльності учнів, формувати в них мотивацію до навчання.

ПР-09. Планувати та організовувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог

нормативних документів початкової школи.

ПР-10. Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-12. Застосовувати методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки та інтегрувати зміст різних освітніх галузей в стандартних і нестандартних ситуаціях професійної діяльності в початковій школі, оцінювати результативність їх застосування.

ПР-16. Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінок дозволяють зробити висновок відносно рівня підготовки випускника університету та відповідності його майбутній спеціальності. При цьому виявляються обсяг знань, їх системність, рівень засвоєння, вміння застосовувати при виконанні практичних завдань.

Рівень підготовки фахівців визначається середнім балом, який складається на основі оцінювання знань випускника з педагогіки, психології та методик початкової освіти та сформованості вмінь практичного застосування знань.

Підсумковим контролем атестації є екзамен, де здобувач вищої освіти має набрати максимальну кількість балів – 100. Форма проведення екзамену – письмова, білети містять 100 тестів.

Кожен тест оцінюється в один бал. Сума складає 100 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	

ПЕДАГОГІКА

Педагогіка як наука

Предмет і завдання педагогіки. Категорії педагогіки: виховання, освіта, навчання, розвиток і формування особистості. Основні етапи розвитку педагогічної науки: народна педагогіка, духовна педагогіка, світська педагогіка. Джерела педагогічної теорії: педагогічна спадщина минулого, сучасні науково-педагогічні дослідження, передовий педагогічний досвід.

Система педагогічних дисциплін: загальна педагогіка (основи педагогіки, теорія виховання, теорія освіти і навчання, школознавство); історія педагогіки, вікова педагогіка, корекційна педагогіка, галузеві педагогіки, методики викладання окремих предметів, соціальна педагогіка, порівняльна педагогіка.

Зв'язки педагогіки з іншими науками (суспільними, біологічними, психологічними та ін.).

Напрями зарубіжної педагогіки: педагогіка неопозитивізму, педагогіка екзистенціалізму, педагогіка неотомізму, експериментальна педагогіка, педагогіка ноосфери.

Дослідження педагогічних явищ і процесів

Сутність науково-педагогічного дослідження. Фундаментальні та прикладні педагогічні дослідження. Актуальні проблеми педагогіки, що потребують дослідження. Вимоги до результатів науково-педагогічного дослідження. Критерії ефективності науково-педагогічного дослідження.

Методологія та методика педагогічного дослідження.

Методи науково-педагогічного дослідження: емпіричні методи (педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, психолого-педагогічний експеримент, вивчення шкільної документації та учнівських робіт, метод рейтингу, узагальнення незалежних характеристик, соціометрія, психолого-педагогічне тестування); теоретичні методи (аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення, абстрагування, конкретизація); математичні і статистичні методи дослідження (реєстрування, ранжування, шкалування, моделювання).

Науково-категоріальний апарат педагогічного дослідження: його проблема, об'єкт, предмет, мета, гіпотеза, завдання. Послідовність етапів організації і проведення науково-педагогічного дослідження: визначення проблеми дослідження; вивчення встановлених наукою фактів, положень, висновків; вивчення шкільної практики; формулювання гіпотези дослідження; виконання експериментальної роботи; зіставлення експериментальних даних з масовою практикою; узагальнення результатів, формулювання наукових висновків, доведення або спростування гіпотези; оформлення результатів дослідження, їх впровадження.

Мета і завдання виховання особистості

Проблема мети виховання в педагогіці. Соціальна зумовленість мети виховання. Характеристика всебічного і гармонійного розвитку дитини як ідеалу цивілізованого суспільства.

Мета національного виховання. Ідеал національного виховання в працях українського педагога Г.Ващенко. Ідеологічні орієнтації мети національного виховання на сучасному етапі розвитку держави. Державне законодавство про мету виховання.

Основні напрями всебічного розвитку особистості. Характеристика складових виховання – розумового, морального, трудового, естетичного, фізичного, громадянського, правового, економічного, екологічного, статевого. Комплексний підхід до вирішення завдань виховання.

Зарубіжна педагогіка (педагогіка неопозитивізму, прагматизму, екзистенціалізму, неотомізму, гуманістична педагогіка) про мету виховання.

Розвиток та формування особистості

Людина як організм, індивід, особистість, індивідуальність. Поняття про розвиток людини, формування її особистості. Рушійні сили та закономірності розвитку особистості.

Чинники формування особистості.

Спадковість і розвиток. Природні задатки як передумова розвитку людини. Проблема успадкування спеціальних задатків, моральних якостей.

Вплив середовища на розвиток і формування особистості. Види середовища: природне (географічне) і соціальне; мегасередовище, макросередовище, мезосередовище, мікросередовище. Соціалізація людини.

Виховання – визначальний чинник формування особистості. Роль виховання в розвитку успадкованих фізичних і психічних особливостей, у корегуванні впливів середовища. Залежність виховання від рівня розвитку особистості. Зони актуального і найближчого розвитку особистості.

Діяльність як чинник розвитку особистості. Основні види діяльності. Активність як умова розвитку особистості.

Зарубіжні теорії розвитку особистості: біологічний, соціологічний, біосоціологічний напрями.

Вікові особливості розвитку дітей та учнів

Проблема визначення вікових періодів розвитку особистості в педагогіці. Сучасна вікова періодизація. Педагогічні критерії визначення вікових періодів. Кризовий характер переходу від попереднього до наступного вікових періодів. Сенситивні періоди розвитку особистості.

Педагогічна характеристика періодів немовляти, раннього дитинства, дошкільного віку. Психологічна готовність дитини до навчання в школі.

Педагогічна характеристика учнів молодшого шкільного, середнього

шкільного (підліткового) та старшого шкільного (раннього юнацького) віку.

Сутність явища акселерації. Наукові теорії пояснення акселерації: геліогенна, гетерозії, урбанізації, нітритивна, опромінювання. Процес ретардації, причини, що його спричиняють.

Індивідуальні особливості учнів: темперамент, здібності, характер, інтерес, потреби, схильності.

Дидактика як галузь педагогіки

Дидактика як теорія освіти і навчання. Об'єкт і предмет дидактики. Функції дидактики. Завдання дидактики. Історія становлення та розвитку дидактики.

Основні категорії дидактики: освіта (загальна, політехнічна, професійна), зміст освіти, знання, уміння, навички, навчання, викладання, учіння, закономірності навчання, принципи навчання, методи навчання, форми організації навчання, моніторинг якості навчання, технологія навчання.

Система дидактичних дисциплін: загальна дидактика, вікова дидактика, галузева дидактика, часткові дидактики.

Зв'язки дидактики з іншими науками (суспільними, психологічними, біологічними та ін.).

Українська народна дидактика, її мета, завдання та зміст.

Сутність процесу навчання

Поняття процесу навчання. Навчання як вид пізнавальної діяльності людини: загальна закономірність пізнання об'єктивної дійсності, спільне та відмінне в науковому та навчальному пізнанні, рушійні сили процесу навчання.

Функції процесу навчання: освітня, розвивальна, виховна, функція самовдосконалення особистості.

Структура процесу навчання: викладання, учіння; цільовий, стимуляційно-мотиваційний, змістовий, операційно-діяльнісний (методичний, процесуальний), контрольно-регулювальний, оцінно-результативний компоненти.

Діяльність вчителя в процесі навчання: планування, організація та здійснення навчальної діяльності, стимулювання активності учнів, контроль за навчальним процесом та його регулювання, аналіз результатів діяльності, внесення коректив.

Зміст освіти

Поняття змісту освіти. Компоненти змісту освіти: знання про природу, суспільство, мислення, техніку, способи діяльності; досвід здійснення відомих способів діяльності (уміння та навички особистості); досвід творчої діяльності; досвід ціннісного ставлення до довколишнього світу.

Історичний характер змісту освіти. Теорії формування змісту освіти: формальної освіти, матеріальної освіти, дидактичного прагматизму (утилітаризму), структуралізму, проблемно-комплексного навчання.

Сучасні вимоги до відбору змісту освіти. Оновлення змісту освіти в умовах

реформування школи.

Державний стандарт загальної середньої освіти. Нормативні документи змісту освіти: навчальний план (базовий, типовий, робочий), навчальні програми, підручники і навчальні посібники.

Закономірності й принципи навчання

Поняття закономірностей педагогічного процесу. Загальні закономірності навчання. Часткові (конкретні) закономірності навчання: дидактичні (змістовно-процесуальні), гносеологічні, психологічні, кібернетичні, соціальні, організаційні.

Закони дидактики як вищий рівень узагальнення залежності між явищами процесу навчання.

Поняття принципів навчання. Різні підходи до класифікації принципів навчання. Правила навчання.

Характеристика традиційних принципів навчання та нетрадиційних принципів навчання.

Взаємозв'язок принципів навчання.

Методи навчання

Поняття методів навчання. Діалектика взаємозв'язку методів з іншими компонентами процесу навчання. Об'єктивна та суб'єктивна частина методу навчання. Функції методів навчання: стимуляційно-мотиваційна, навчальна, розвивальна, виховна, організаційна, контрольно-коригувальна. Прийом як складова частина методу і як самостійна дидактична категорія.

Класифікація методів навчання. Різні підходи до класифікації методів навчання: за джерелом знань, характером пізнавальної діяльності учнів, ступенем керівництва навчальною роботою, дидактичною метою, зовнішньою формою прояву та внутрішньою сутністю, на основі цілісного діяльнісного підходу до процесу навчання; бінарні та полінарні класифікації методів навчання.

Поняття про засоби навчання. Характеристика засобів навчання, особливості їх застосування в навчальному процесі.

Форми навчання

Поняття форм навчання. Класифікація форм навчання за кількістю учнів, місцем навчання, часом проведення, дидактичною метою, ступенем складності, тривалістю навчання. Генезис систем навчання: індивідуальна, індивідуально-групова, групова, класно-урочна, белл-ланкастерська, мангеймська, віннетка-план, батавія-план, дальтон-план, бригадно-лабораторна, «колективний спосіб навчання», план Трампа. Характеристика класно-урочної системи навчання в сучасній загальноосвітній школі.

Урок як провідна форма навчання. Вимоги до уроку: загальні, дидактичні, виховні, розвивальні, санітарно-гігієнічні.

Типи і структура уроків: урок засвоєння нових знань; урок формування вмінь

і навичок; урок застосування знань, умінь і навичок; урок узагальнення і систематизації знань, урок перевірки, оцінювання та корекції знань, умінь і навичок; комбінований урок.

Нестандартні уроки: інтегровані, міжпредметні, театралізовані, з різновіковим складом, уроки-ділові ігри, уроки-рольові ігри, уроки-конференції, уроки-змагання, уроки-диспути, уроки-пошуки, уроки-психотренінги тощо.

Організація навчальної діяльності учнів на уроці: фронтальна, групова, парна, індивідуальна робота.

Підготовка вчителя до уроку. Зміст попередньої і безпосередньої підготовки вчителя до уроку.

Позаурочні форми навчання: семінарські заняття, практикуми, факультативи, навчальні екскурсії, предметні гуртки, домашня навчальна робота, консультації.

Моніторинг навчальних досягнень учнів

Предмет і функції моніторингу навчальних досягнень учнів. Принципи моніторингу успішності навчання: індивідуальний характер, систематичність, різноманітність форм проведення, всебічність, об'єктивність, порівнянність, адекватність, прогностичність, гласність, диференційованість. Етапи здійснення моніторингу якості навчання. Складові моніторингу навчальних досягнень: перевірка, оцінювання та облік успішності навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Перевірка навчальних досягнень молодших школярів.

Критерії та норми оцінювання рівнів навчальних досягнень учнів за 12-бальною шкалою. Види оцінювання: поточне, тематичне, підсумкове. Облік результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Неуспішність учнів і шляхи її подолання.

Сутність процесу виховання. Принципи організації виховного процесу

Виховання як процес цілеспрямованого формування особистості. Рушійні сили виховного процесу. Зовнішні та внутрішні протиріччя. Компоненти виховного процесу: мета, завдання, зміст, методи, форми, засоби.

Мета виховання – формування стійкої, творчої, самостійної особистості, здатної в нових соціально-економічних умовах вносити значний вклад у перетворення суспільного життя та самовдосконалення, шляхом повного розвитку духовних якостей та фізичних сил, природних здібностей та дарувань кожної особистості.

Структура виховного процесу. Двосторонній характер виховання.

Принципи виховання: цілеспрямованість виховання, зв'язок виховання з життям, єдність свідомості та поведінки у вихованні, виховання в праці, комплексний підхід у вихованні, виховання особистості в колективі, поєднання педагогічного керівництва з ініціативою та самодіяльністю учнів, поєднання

поваги до особистості вихованця з розумною вимогливістю до нього, індивідуальний підхід у вихованні, системність послідовність і наступність у вихованні, єдність педагогічних вимог сім'ї та громадськості.

Виховання та самовиховання – дві сторони єдиного процесу формування особистості. Етапи педагогічного керівництва самовихованням учнів. Прийоми самовиховання.

Поняття про перевиховання. Структура перевиховання. Критерії вихованості.

Методи виховання

Поняття про методи виховання. Різні підходи до класифікації методів виховання. Прийоми виховання.

Класифікація методів виховання, в основу якої покладено цілісну структуру діяльності особистості.

Методи формування свідомості особистості: словесні – роз'яснення, бесіда, лекція, диспут; метод прикладу.

Методи організації діяльності, спілкування та формування досвіду суспільної поведінки: педагогічна вимога, громадська думка, вправлення, привчання, доручення, створення виховуючи ситуацій.

Методи стимулювання поведінки і діяльності особистості: змагання, заохочення, покарання.

Орієнтовна програма вивчення особистості учня та учнівського колективу.

Основні напрями виховної роботи в школі

Розумове виховання школярів. Завдання розумового виховання. Критерії розумового виховання. Формування наукового світогляду.

Сутність моралі і моральності. Єдність загальнолюдських і національних цінностей у моральному вихованні.

Сутність фізичного виховання, його зміст. Основні засоби та методи фізичного виховання. Організація фізичного виховання в школі.

Поняття про естетичне виховання, його основні завдання. Екранна культура (кіно, телебачення, відео) як засіб естетичного виховання.

Трудова підготовка та трудове виховання підростаючого покоління. Передумови реалізації трудового виховання в процесі урочної та позаурочної діяльності.

Виховання учнівського колективу

Поняття про колектив і процес його формування. Види дитячого колективу.

Виховні функції учнівського колективу (організаційна, виховна, стимулююча).

Стадії розвитку колективу (за А.С. Макаренком).

Закони існування колективу. Педагогічне керівництво процесом формування колективу.

Органи учнівського самоврядування.

Особливості саморозвитку особистості в колективі.

Методика колективних творчих справ як технологія особистісно орієнтованого виховання молодших учнів. Етапи підготовки та проведення колективної творчої справи.

Організаційні форми виховної роботи

Специфіка позакласної та позашкільної роботи з молодшими школярами.

Масові форми виховної роботи: читацькі конференції, тематичні вечори, зустрічі з видатними людьми краю; Групові форми виховної роботи: класна година, гуртки художньої самодіяльності, випуск стіннівок, екскурсії, походи. Індивідуальні форми виховної роботи: позакласне читання, колекціонування, моделювання, гра на музичних інструментах, малювання, вишивання.

Позашкільні заклади в системі освіти і виховання: палаци та будинки дитячої творчості, дитячо-юнацькі центри міжнародного співробітництва, дитячі театри, центри науково-технічної творчості, школи образотворчого мистецтва, центри юних техніків, дитячо-юнацькі спортивні школи, дитячі бібліотеки.

Формальні та неформальні молодіжні групи.

Характеристика дитячих громадських організацій.

Теоретичні засади управління загальною освітою в Україні

Принципи управління сучасною освітою: науковості, демократизації, гуманізації, цілеспрямованості, плановості, оптимізації, об'єктивності, поєднання колегіальності з персональною відповідальністю.

Система органів державного управління освітою відповідно до закону «Про освіту в Україні».

Характеристика діяльності Міністерства освіти і науки України як центрального органу державного управління освітою. Зміст діяльності відділів освіти місцевих органів державної виконавчої влади.

Органи громадського самоврядування в системі освіти: загальні збори колективу, рада навчально-виховного закладу; районна, міська, обласна конференції працівників освіти; всеукраїнський збір працівників освіти.

Інспектування загальноосвітнього закладу.

Управління загальноосвітнім навчальним закладом

Управлінські органи школи.

Органи колегіального управління школою (конференція, рада школи, педагогічна рада, нарада при директорові, його заступниках).

Адміністрація школи (директор, його заступники з навчальної, виховної та господарської роботи).

Органи громадського самоврядування (учнів, учителів, батьків).

Особливості управлінської діяльності в сучасній школі.

Методи управління в сучасній школі: вербальні, ілюстративно-показникові, техніко-технологічні.

Планування роботи школи

Принципи планування роботи школи.

Завдання перспективного планування діяльності школи.

Річне планування діяльності школи. Структура річного плану роботи школи.

Поточне планування діяльності школи.

Особливості внутрішкільного контролю. Види, форми і методи внутрішкільного контролю.

Методична робота в школі

Значення методичної роботи для підвищення рівня професійної підготовки вчителя. Основні напрями методичної роботи в сучасній школі.

Форми підвищення кваліфікації вчителів: індивідуальні, колективні.

Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників.

Передовий педагогічний досвід і впровадження досягнень педагогічної науки. Критерії педагогічних інновацій.

ПСИХОЛОГІЯ

Предмет психології, її завдання і методи досліджень.

Поняття про психіку. Психологія як наука. Галузі психології. Вища нервова діяльність – фізіологічна основа психіки. Значення психології для навчання та виховання. Методи психологічних досліджень.

Свідомість. Свідомість як вища форма відображення об'єктивної дійсності. Роль мови. Структура свідомості. Єдність свідомого і несвідомого у психіці людини.

Увага. Поняття про увагу, її значення. Види уваги. Властивості уваги. Неуважність, її види, боротьба з нею. Особливості уваги молодших школярів.

Діяльність. Поняття про діяльність. Структура діяльності. Види навичок, етапи та умови їх формування. Класифікація звичок, умови їх формування. Види діяльності.

Спілкування. Спілкування як особливий вид діяльності. Функції спілкування. Засоби спілкування. Бар'єри у спілкуванні. Умови, що сприяють встановленню контакту між співрозмовниками.

Особистість. Поняття про особистість. Аналіз факторів, що впливають на процес формування особистості. Структура особистості.

Темперамент. Поняття про темперамент. Види темпераментів і типи нервової системи. Психологічна характеристика темпераментів. Врахування типів темпераментів у навчально-виховній роботі.

Характер. Поняття про характер. Закономірності формування рис характеру. Класифікація рис характеру. Національні риси характеру.

Здібності. Поняття про здібності. Природа здібностей. Умови розвитку здібностей. Види здібностей.

Емоції та почуття. Поняття про емоції і почуття, їх значення. Форми прояву емоцій і почуттів. Види почуттів. Розвиток почуттів і емоцій у дітей.

Воля. Поняття про волю, її значення. Аналіз вольової дії. Вольові якості особистості. Розвиток і виховання волі у дітей.

Відчуття. Поняття про відчуття. Аналізатори як органи відчуттів. Види відчуттів. Властивості відчуттів.

Сприймання. Поняття про сприймання. Властивості сприймання. Види приймання. Особливості сприймання молодших школярів. Розвиток сприймання і спостережливості у дітей.

Пам'ять. Поняття про пам'ять, значення пам'яті. Види пам'яті. Процеси пам'яті. Умови успішного запам'ятовування, збереження, відтворення інформації. Особливості пам'яті молодших школярів.

Мислення. Поняття про мислення. Фізіологічна основа мислення. Мислительні операції, форми і види мислення. Індивідуальні особливості мислительної діяльності. Особливості мислення молодших школярів.

Уява. Поняття про уяву. Види уяви. Шляхи створення образів уяви. Особливості уяви молодших школярів та засоби її розвитку.

Вступ до вікової психології. Закони, закономірності та особливості психічного розвитку. Вікова періодизація

Основні напрями розвитку дитини від народження до 3 років. Особливості фізичного розвитку і нервової системи немовлят та дітей раннього віку. Характеристика соціальної позиції. Аналіз провідних видів діяльності. Новоутворення у пізнавальній та особистісній сферах

Основні напрями психічного розвитку у дошкільному віці. Особливості фізичного розвитку і нервової системи дошкільнят. Характеристика соціальної позиції. Аналіз провідної діяльності. Новоутворення у пізнавальній та особистісній сфері. Критерії визначення психологічної готовності дитини до школи.

Психологічні особливості молодших школярів. Особливості фізичного розвитку і нервової системи у дітей молодшого шкільного віку. Соціальна позиція розвитку. Характеристика різних видів діяльності.

Психологічні особливості підлітків і старших школярів. Характеристика особливостей фізичного розвитку та соціальної позиції підлітків і старших школярів. Провідна діяльність, особливості навчання. Характеристика пізнавальних психічних процесів. Формування особистості у підлітковому та старшому шкільному віці.

Основи психології навчання. Структура учіння. Мотиви учіння їх динаміка і формування. Диференційований підхід до учнів і розвиток здібностей. Психологічні шляхи попередження стійкої неуспішності.

Основи психології виховання. Завдання психології виховання. Психологічне обґрунтування методів і форм виховного впливу.

Психологічні основи індивідуального підходу у вихованні. Негативні форми поведінки, їх попередження і подолання.

Основи психології учителя. Педагогічні здібності, їх структура. Формування і розвиток педагогічних здібностей.

Вплив особистості вчителя на формування особистості учнів.

ПРОГРАМА ОКРЕМИХ МЕТОДИК ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Предмет, мета і завдання курсу «Методика навчання мовно-літературної освітньої галузі». Наукові основи методики початкового навчання української мови як педагогічної науки та актуальні проблеми удосконалення змісту і методики викладання української мови в початкових класах; зв'язок її з іншими науками, педагогічною практикою, раціональне поєднання методів та прийомів у методиці викладання української мови. Методи дослідження у методиці української мови. Особливості змісту та структури шкільного предмета «українська мова» у початковій школі. Нормативно-правове забезпечення навчання рідної мови в початковій школі. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання української мови в початкових класах.

Методика навчання грамоти. Психолого-педагогічні і лінгвістичні засади методики навчання грамоти. Психолого-педагогічні особливості аудіювання, говоріння. Психофізіологічна характеристика процесів читання і письма. Прийоми звукового аналізу і синтезу, розвитку фонетичного слуху, різних способів читання й письма, звукового та звукобуквенного аналізу. Основні періоди та етапи навчання грамоти. Реалізація навчально-виховних завдань з рідної мови у період навчання грамоти. Типи та структура уроків навчання грамоти, вимоги до техніки та засобів письма. Види роботи з розвитку зв'язного мовлення і мислення в період навчання грамоти; навчально-методичний комплект з навчання грамоти. Принципи побудови підручників з навчання грамоти.

Методика розвитку мовлення учнів; наукові основи методики розвитку мовлення, основні напрямки з розвитку мовлення. Формування в учнів уявлення про мову і мовлення, діалогічне і монологічне мовлення, стилі мовлення. Загальні вимоги до усного і писемного мовлення згідно вимог Державного стандарту початкової загальної освіти. Лексикологія як лінгводидактична основа методики словникової роботи. Методика роботи над словосполученням та реченням. Сутність процесу творення тексту, типи текстів та його структура; засоби зв'язності тексту. Перекази, твори, методика їх проведення; критерії і норми оцінювання творчих робіт молодших школярів.

Лінгводидактична основа формування україномовної особистості молодшого школяра.

Формування читацької компетентності у курсі «Літературне читання» в початкових класах. Теоретико-методичні основи читання, формування і розвиток навички читання. Літературознавча пропедевтика, етапи аналізу художнього твору на уроках читання. Методика роботи над художнім твором у початкових класах.

Особливості роботи над творами різних родів і жанрів. Типи уроків класного читання. Позакласне читання, етапи формування читацької самостійності.

Методика вивчення мовної теорії. Наукові засади методики навчання рідної мови молодших школярів (лінгвістичні, психолого-педагогічні). Значення та завдання початкового курсу рідної мови. Методи вивчення мови в початкових класах. Реалізація змістових мовленнєвої, мовної, соціокультурної та діяльнісної ліній на уроках української мови в початкових класах. Сучасні вимоги до уроків української мови. Типи, структура і методика проведення уроків української мови. Традиційні і нетрадиційні уроки української мови.

Методика навчання елементів синтаксису, лексики, морфеміки і морфології. Методика роботи над синонімами, антонімами, омонімами та багатозначними словами. Пряме і переносне значення слова. Види роботи над усвідомленням етимології слова. Морфемна будова слова. Типи та види словотворчих вправ. Морфемний розбір слів, зв'язок його зі звукобуквеним, орфографічним та словотворчим аналізом. Методика формування в учнів орфоепічних навичок на основі знань з фонетики і графіки. Повторення, узагальнення й систематизація фонетичних знань. Види вправ з фонетики.

Система роботи над самостійними частинами мови в початкових класах їх лексико-граматичними ознаками. Морфологічний розбір слів. Особливості роботи над допоміжними частинами мови: займенником, прислівником, числівником, сполучником.

Роль і місце синтаксису в граматичному курсі української мови. Методика розкриття синтаксичних понять. Словосполучення, речення. Види вправ на розвиток умінь виділяти словосполучення з речень. Однорідні члени речення, складносурядне та складнопідрядне речення, синтаксичний зв'язок між членами речення. Елементарні пунктуаційні навички. Синтаксичний та пунктуаційний розбір у початкових класах.

Аналіз лінгвістичної природи орфограм. Опора методики навчання орфографії на принципи українського правопису. Дидактичні умови успішного засвоєння орфографії. Види орфографічних вправ, їхнє значення у формуванні правописних навичок школярів. Диктанти. Методика їх проведення. Основні типи орфографічних помилок учнів на різних етапах навчання. Діагностика помилок, їх виправлення та попередження. Орфографічний розбір і його види. Вимоги до уроків навчання орфографії. Індивідуальний підхід до учнів у навчанні орфографії.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Предмет, завдання та основні періоди становлення методики початкового навчання математики як педагогічної науки. Місце методики математики в системі

педагогічних наук; зв'язок її з іншими науками. Освітні, виховні й розвивальні завдання навчання початкового курсу математики. Зміст початкового курсу математики. Основні нормативні документи щодо реалізації змісту початкового курсу математики. Засоби навчання математики. Контроль, корекція та оцінювання знань учнів з математики.

Урок математики – основна форма організації навчальної діяльності молодших школярів. Типи уроків математики. Основні компоненти структури комбінованого уроку, аналіз їх мікроелементів. Основні методи вивчення нового матеріалу. Позакласна робота з математики як невід'ємна частина навчально-виховного процесу. Зміст і завдання позакласної роботи. Види та форми позакласної роботи.

Дочисловий період в початковому курсі математики як важливий підготовчий етап вивчення концентру «Десяток». Нумерація чисел в межах 10. Додавання та віднімання в межах 10. Основні напрями роботи щодо формування обчислювальних навичок при вивченні концентру «Десяток». Місце задач в системі розділу «Нумерація чисел першого десятка».

Концентр «Сотня». Нумерація чисел 11-20. Табличне додавання і віднімання з переходом через десяток. Нумерація чисел 21-100. Усне і письмове додавання і віднімання в межах 100. Складання і засвоєння таблиці множення та ділення в межах 100.

Концентр «Тисяча». Нумерація чисел 101-1000. Додавання і віднімання в межах 1000. Усне множення і ділення в межах 1000. Письмове множення та ділення в межах 1000.

Багатоцифрові числа. Методика вивчення нумерації багатоцифрових чисел. Додавання і віднімання багатоцифрових чисел. Арифметичні дії в межах мільйона.

Роль і місце задач у початковому курсі математики. Функції текстових задач. Складові процесу розв'язування задач. Культура запису розв'язування задач. Класифікація простих задач. Типи складених задач.

Величини (довжина, площа, маса, місткість, час, вартість, ціна, швидкість) в контексті вивчення курсу. Вивчення величин і одиниць їх вимірювання.

Пропедевтика алгебри в початкових класах. Числові вирази, рівності і нерівності. Вирази із змінною. Рівняння. Формування уявлень учнів про функціональну залежність.

Пропедевтика геометрії в початкових класах. Розвиток просторових уявлень молодших школярів. Формування уявлень про лінії і відрізки. Прямий кут. Прямокутники. Многокутник. Периметр многокутника.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

МОДУЛЬ 1. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Тема 1. Історія методики вивчення природничої освітньої галузі в початковій школі.

Історичні та економічні умови, які сприяли введенню природничої освітньої галузі в початкову школу. Етапи формування методики викладання природничої освітньої галузі, наступність у наукових розробках вчених-методистів. Сучасний етап розвитку природничої освіти.

Тема 2. Теоретичні питання методики навчання природничої освітньої галузі в школі.

Сучасне розвивальне навчання природничої освітньої галузі в початковій школі. Наступність природничо-наукової освіти в системі «дошкільний заклад – початкова школа». Природа рідного краю – об'єкт для формування екологічної культури учня початкових класів.

Тема 3. Сучасні програми з інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Аналіз сучасних програм з природничої освітньої галузі для початкової школи. Значення спадщини вчених-методистів для створення сучасних програм з природничої освітньої галузі.

Тема 4. Формування та розвиток природничих уявлень та понять в початковій школі.

Характеристика уявлень та понять, які формуються згідно з природничою освітньою галуззю. Методика формування природничих уявлень та понять.

Тема 5. Матеріальна база вивчення освітньої галузі «Природознавство»

Призначення пришкільної ділянки школи. Куточок живої природи в кабінеті початкових класів. Організація екологічної стежини в сучасній школі.

Тема 6. Засоби навчання природничої освітньої галузі

Сучасні засоби навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Особливості використання засобів навчання залежно від класу початкової школи.

Тема 7. Методи та методичні прийоми навчання природничої освітньої галузі.

Активні методи та методичні прийоми в 1-2 класах на уроках курсу «Я досліджую світ». Методи та методичні прийоми придатні для розвитку мислення дітей на уроках з природознавчим змістом у 3-4 класах.

Тема 8. Форми організації навчання в початковій школі.

Урок основна форма навчання. Основні вимоги для сучасного уроку. Творча діяльність у процесі навчання природничої освітньої галузі початковій школі.

Тема 9. Екскурсії з природничої освітньої галузі.

Особливості планування екскурсій відповідно з природничої освітньої галузі, їх тематика та методика проведення. Краєзнавчий принцип в організації проведення екскурсій.

Тема 10. Особливості вивчення природничої освітньої галузі.

Особливості ознайомлення з навколишнім світом учнів 1-2 класу та учнів 3-4 класу відповідно до програми «Я досліджую світ. Наступність вивчення природи в дошкільних закладах та в початковій школі.

Тема 11. Методика навчання основам екологічних знань в початковій школі. Екологічна освіта в початковій школі в процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Методи та форми навчання основам екологічних знань відповідно до віку учнів початкової школи. Створення екологічного кабінету в початковій школі.

МОДУЛЬ 2. НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА З ОСНОВ ПРИРОДОЗНАВСТВА

Тема 1. Навчально-дослідна ділянка початкових класів.

Екологічний підхід до вирощування рослин. Екологічні умови використання ґрунту та проведення агротехнічних заходів. Проведення дослідів та спостережень за рослинами.

Тема 2. Екологічні умови вирощування рослин на навчально-дослідній ділянці та на квітнику.

Основні екологічні фактори життєдіяльності рослин. Сезонні роботи на ділянці та на квітнику. Проведення фенологічних спостережень. Методика ознайомлення учнів з ростом та розвитком рослин на ділянці.

Тема 3. Особливості складу польових та овочевих рослин на пришкольній ділянці початкових класів.

Морфологічні та біологічні ознаки, сорти. Методика ознайомлення учнів з цими рослинами.

Тема 4. Квіти в школі.

Морфологічні та біологічні ознаки, особливості вирощування та догляду. Екологічні фактори життєдіяльності кімнатних рослин. Валеологічні параметри створення середовища, що сприяє екології людини за допомогою квітів.

Тема 5. Плодові рослини як приклад штучної екологічної системи.

Морфологічні та біологічні ознаки, сорти. Екологічний підхід до вирощування плодових дерев та кущів, особливості агротехніки. Екскурсія до НДІ зрошувального садівництва.

Тема 6. Декоративні дерева та кущі півдня України.

Екологічні системи – ліс та парк. Морфологічні та біологічні ознаки рослин. Взаємозв'язки рослин в екологічній системі. Фенологічні спостереження за деревами та кущами. Екскурсія до парку.

МОДУЛЬ 3. МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ

Тема 1. Методика викладання громадянської та історичної освітніх галузей, як педагогічна дисципліна Предмет і завдання дисципліни.

Методи дослідження громадянської та історичної освітніх галузей.

Тема 2. Зміст курсу «Я досліджую світ» у сучасній початковій школі

Мета та завдання громадянської та історичної освітніх галузей. Мета та завдання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Принципи побудови інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Тема 3. Система знань і умінь у шкільному курсі «Я досліджую світ»

Види уявлень та понять з громадянської та історичної освітніх галузей. Методика формування уявлень та понять у курсі «Я досліджую світ».

Тема 4. Характеристика методів викладання громадянської та історичної освітніх галузей. Характеристика методів викладання громадянської та історичної освітніх галузей .Класифікація методів. Наочні методи викладання громадянської та історичної освітніх галузей. Словесні методи викладання громадянської та історичної освітніх галузей: розповідь, бесіда. Практичні методи викладання громадянської та історичної освітніх галузей вправи, дидактична гра природничо-соціального змісту.

Тема 5. Форми вивчення громадянської та історичної освітніх галузей

Урок – основна форма вивчення курсу «Я досліджую світ». Класифікація уроків. Особливості проведення нетрадиційних уроків громадянської та історичної освітніх галузей. Позаурочні форми роботи. Позакласна робота.

Тема 6. Екологічна освіта молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Інноваційний підхід до викладання курсу. Мета сучасної екологічної освіти. Еколого-педагогічна діяльність сучасного вчителя.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Методика навчання дизайну і технологій у початковій школі».

Зміст трудового навчання в початковій школі.

Тема 2. Умови роботи молодших школярів на уроках дизайну і технологій. Формування трудових умінь та навичок у молодших школярів. Вплив вікових особливостей учнів на формування трудових умінь та навичок. Режим роботи та санітарно-гігієнічні вимоги на уроках дизайну і технологій.

Тема 3. Урок – основна форма організації навчальної роботи. Типи уроків дизайну і технологій. Структура уроків дизайну і технологій.

Тема 4. Навчально-матеріальна база. Основні вимоги до організації та

обладнання кабінету дизайну і технологій. Зберігання інструментів, матеріалів, готових виробів учнів. Правила внутрішнього розпорядку та техніки безпеки в кабінеті дизайну і технологій.

Тема 5. Методика формування теоретичних знань про властивості паперу та картону. Зміст та коригувально-розвивальне значення роботи з папером та картоном. Обладнання робочого місця при роботі з папером та картоном. Техніка безпеки при роботі дітей з ріжучим та колючим інструментом.

Тема 6. Методика формування теоретичних знань про властивості текстильних матеріалів. Зміст та коригувально-розвивальне значення робіт з текстильними матеріалами. Навчання основним прийомам роботи з текстильними матеріалами. Організація робочого місця. Виконання правил техніки безпеки.

Тема 7. Методика формування теоретичних знань про властивості глини, пластиліну та деяких природних матеріалів. Зміст та розвиваюче значення робіт з природними матеріалами, глиною та пластиліном. Навчання основним прийомам роботи з природними матеріалами, глиною та пластиліном. Види робіт з ліплення: рельєфи, об'ємна скульптура. Прийоми ліплення. Обладнання робочого місця.

Тема 8. Методика формування теоретичних знань про властивості деревини та металів. Завдання, зміст, особливості та розвивальне значення робіт з деревиною та металом. Правила техніки безпеки. Навчання основним прийомам роботи з деревиною, дротом, конструктором з металу та деревини.

Тема 9. Поняття електронного курсу з навчання інформатики в початковій школі.

Технологічні підходи до навчання інформатики та вимоги до оформлення електронного курсу в початковій школі.

Тема 10. Створення електронного навчального контенту.

Технології підготовки навчального контенту засобами Google Documents: текст, зображення, таблиці, гіперпосилання. Організація доступу до навчального контенту в мережі Інтернет.

Тема 11. Електронні навчальні матеріали.

Призначення та способи отримання електронних навчальних матеріалів. Комерційні електронні навчальні матеріали. Електронні навчальні матеріали відкритого доступу.

Тема 12. Інформаційні технології при розробці опитувальників та анкет.

Огляд технологій та веб-сервісів для створення, розробки анкет і опитувань засобами Google Forms: типи питань, аналіз відповідей. Технології організації доступу до анкет і опитувань в мережі Інтернет.

Тема 13. Інформаційні технології при створенні навчальних презентацій.

Огляд технологій та веб-сервісів для створення і зберігання навчальних презентацій засобами Google Presentations: формати слайдів, вставка тексту, графічних об'єктів, відеороликів. Технологія організації доступу до навчальних презентацій та публікації їх у мережі Інтернет.

Тема 14. Технології використання інформатики для створення навчальних

тестів.

Огляд технологій та веб-сервісів для створення тестів, типів тестових питань та особливості їх використання та технологія створення тестів засобами GoogleForms і Tables.

Тема 15. Хмарні технології для інформатизації освіти

Вивчення можливостей хмарних технологій. Можливість спільної он-лайн діяльності, обмін інформацією.

Тема 16. Використання Web-технологій в навчальному процесі

Створення та колективне редагування Google-документів: робота з текстовими файлами, електронними таблицями, малюнками, формами. Робота з електронними навчальними бібліотеками.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Тема 1. Учитель фізичної культури – організатор розумного способу життя.

Учитель і учні як суб'єкти процесу фізичного виховання.

Пошук ефективних форм, засобів і методів підготовки шкільного вчителя, створення відповідного навчально-методичного забезпечення.

В основі педагогічної майстерності вчителя фізичного виховання лежать знання предмета викладання (фізична культура) та його методики. Найсуттєвішим у методиці є рівень індивідуальної майстерності педагога.

Виховна діяльність найбільшою мірою виконує інтегральну функцію, бо педагог одночасно виступає фахівцем зі свого предмету, вихователем, практичним психологом, консультантом, наставником і навіть психотерапевтом.

Тема 2. Система фізичного виховання в Україні.

Формування національної системи фізичного виховання школярів. Мета та завдання системи фізичного виховання. Основні риси та принципи системи фізичного виховання.

Основні напрямки у фізичному вихованні: загальна фізична підготовка, професійно-фізична підготовка, спортивна підготовка.

Характеристика основ системи фізичного виховання. Фізичне виховання в Україні – невід'ємна частина виховання. Зв'язок фізичного виховання з розумовим, моральним, естетичним і трудовим. Основні поняття теорії та методики фізичного виховання: «фізична культура», «фізичне виховання», «спорт».

Тема 3. Характеристика засобів фізичного виховання.

Загальна характеристика засобів фізичного виховання. Фізичні вправи як основний та специфічний засіб фізичного виховання. Загальна характеристика фізичних вправ. Причини, що впливають на результативність фізичних вправ. Запис фізичних вправ, їх термінологія. Класифікація фізичних вправ. Добір музичних творів для супроводу виконання фізичних вправ.

Природні сили, гігієнічні чинники в системі засобів фізичного виховання.

Тема 4. Принципи навчання.

Загальні основи навчання і виховання в процесі занять фізичними вправами. Етапи навчання і їх завдання. Визначення поняття (принципи). Методичні принципи. Класифікація принципів навчання.

Тема 5. Методи навчання і виховання. Структура навчання.

Розмаїтість методів у практиці фізичного виховання. Їх характеристика. Класифікація методів навчання: методи використання слова; методи наочного сприйняття; практичні методи навчання. Особливості вибору методів у залежності від етапу структури навчання, поставлених завдань, умов проведення занять. Методичні прийоми. Виховний характер навчання. Виховання морально-вольових якостей у процесі фізичного виховання.

Тема 6. Формування рухових умінь і навичок, їх значення для фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку в т.ч. дітей з особливими освітніми потребами.

Рухові уміння і навички. Характерні ознаки. Фізіологічне обґрунтування. Стабілізація і пластичність навичок. Перенос навичок. Рухова діяльність – необхідна умова правильного росту і розвитку дитячого організму. Критичні періоди у розвитку дитини. Вікові особливості розвитку рухових якостей. Спільні риси занять з фізичного виховання в школі і дошкільних установах.

Тема 7. Аналіз комплексної програми фізичного виховання учнів I-IV класів загальноосвітньої школи.

Завдання фізичного виховання учнів I-IV класів. Структура програми, розташування навчального матеріалу. Характеристика змісту програми. Вимоги до учнів. Наступність програм I, II, III, і IV класів.

Тема 8. Планування та оцінювання фізичного виховання в т.ч. в інклюзивному класі.

Форми організації занять з фізичного виховання в школі. Планування програмного навчального матеріалу на рік та чверть. Особливості планування в залежності від кліматичних умов і умов роботи.

Документи планування: зразковий річний графік розподілу навчального матеріалу, поурочні (робочі) чвертневі плани.

Попередній, поточний та підсумковий контроль роботи з фізичного виховання. Врахування роботи з фізичного виховання в інклюзивному класі.

Тема 9. Урок – основна форма роботи з фізичного виховання в школі.

Типи уроків. Основні частини уроку, їх завдання. Вимоги до сучасного уроку. Підготування вчителя до уроку: постановка загальних і конкретних завдань, складання конспекту, підготовка місць до занять, інвентарю й устаткування. Особливості побудови і проведення уроків у помешканні і на відкритому повітрі,

уроків лижного підготування, гімнастики, легкої атлетики, ігрових уроків у молодших класах школи. Музичний супровід уроків. Основні засоби організації учнів на уроках фізичної культури. Вибір місця вчителем для успішного ведення уроку. Підготовка помічників.

Індивідуальний, диференційований підхід до учнів на уроці. Особливості методики проведення занять з учнями з ослабленим здоров'ям.

Оцінка на уроці. Домашні завдання. Контроль за їх виконанням. Підведення результатів уроку.

Педагогічний аналіз уроку. Схема аналізу. Прийоми визначення і дозування навантаження на уроці. Щільність уроку (загальна і моторна), пульсова крива. Їх співвідношення. Хронометраж уроку.

Особливості структури і проведення уроків у сільській малокомплектній школі, у школах із режимом подовженого дня, закладах інтернатного типу. Виховна спрямованість уроків фізичної культури.

Тема 10. Фізкультурно-оздоровчі заходи у режимі дня молодших школярів в т.ч. в інклюзивному класі.

Форми організації фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня молодших школярів в т.ч. в інклюзивному класі. Гімнастика до занять (вступна). Основні завдання. Особливості організації. Добір фізичних вправ у комплекси. Заміна вправ і зміна комплексів. Вимоги до місць занять, одягу учнів. Особливості музичного супроводу.

Фізкультурні хвилинки і фізкультурні паузи. Основні завдання. Місце на уроках у залежності від віку (класу), розклади, тимчасова періодизація (часу року, дня тижня, початку або закінченні чверті), складності структури навчального матеріалу, що вивчається. Вимоги до їх проведення. Підбір вправ у комплекси.

Організаційне проведення перерв. Основні та специфічні завдання. Особливості організації і проведення. Підбір засобів, їх характеристика.

Тема 11. Позакласна робота з фізичного виховання.

Особливості позакласної роботи з фізичного виховання з молодшими школярами планування та облік позакласної роботи. Гуртки фізичної культури, групи загальної фізичної підготовки, спортивні секції. Організація проведення рухливих ігор на місцевості, туристичному поході, екскурсії та ін. Масові заходи з фізичного виховання. Особливості позакласної роботи в школах з режимом подовженого дня, в закладах інтернатного типу (спортивна година, ігрові заняття).

Тема 12. Позашкільна робота з фізичного виховання.

Зміст роботи з фізичного виховання поза школою, її організація з молодшими школярами в таборах відпочинку, на дитячих оздоровчих майданчиках та ін.

Характеристика основних форм роботи в оздоровчому таборі: ранково-гігієнічна гімнастика, заняття фізичними вправами в загонах та ланка, організація

роботи гуртків з загальної фізичної підготовки і занять з окремих видів спорту (гімнастика, акробатика, аеробіка, легка атлетика). Контроль за успішністю та відвідуванням навчальних занять в школі.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Тема 1. Історія методики викладання образотворчого мистецтва.

З історії розвитку міжпредметних зв'язків.

Тема 2. Сучасні завдання уроку образотворчого мистецтва в загальноосвітній школі.

Основні завдання та принципи інтегрованого навчання та виховання молодших школярів. Системний підхід в інтеграції. Інтегрований підхід у навчанні молодших школярів.

Тема 3. Структура художньо-творчої обдарованості особистості

Філософські (загальнонаукові) передумови. Мистецько-культурологічні передумови. Психологічні передумови. Дидактичні передумови. Художньо-педагогічні передумови.

Тема 4. Методичні засади викладання образотворчого мистецтва в початкових класах.

Технологія проєктивного моделювання уроків. Інтерактивні художньо-педагогічні технології. Проблемно-евристичні художньо-педагогічні технології.

Тема 5. Педагогічні умови опанування образотворчим мистецтвом молодшими школярами т.ч. дітьми з особливими освітніми потребами.

Єдність видів діяльності учнів на уроках мистецтва. Зміст і структура програми «Мистецька освітня галузь».

Тема 6. Урок – основна форма роботи з образотворчого мистецтва

Урок як основна форма організації навчально-виховної роботи з образотворчого мистецтва. Типи, жанри і структура уроків. Форми організації навчальної роботи на уроках образотворчого мистецтва.

Тема 7. Музичне виховання як засіб всебічного гармонійного розвитку особистості.

Актуальність проблеми музично-естетичного виховання молодших школярів. Виховне значення музики як виду мистецтва. Провідні педагогічні ідеї в розвитку музичної педагогіки ХХ ст.

Тема 8. Методика формування музичного сприймання.

Роль розвитку навичок сприйняття музики для музично-естетичного виховання. Формування у молодших школярів навичок слухання музики. Основні етапи та методи формування музичного сприйняття твору.

Тема 9. Хоровий спів.

Особливості хорового співу як виду мистецтва. Робота над формуванням

вокально-хорових навичок: співацька постава; співацьке дихання; співацька дикція; навички звукоутворення.

Методи роботи з учнями по формуванню вокально-хорових навичок.

Тема 9. Музична грамотність.

Суть поняття «музична грамотність». Форми і методи навчання музичної грамоти. Розвиток музично-слухових уявлень і вирішення загальних завдань музично-творчого розвитку учнів. Набуття учнями відомостей з музичної грамоти в процесі музичної діяльності. Стисла характеристика систем і методів викладання сольфеджіо і музичної грамоти.

Тема 10. Гра на дитячих музичних інструментах.

Різновиди дитячих музичних інструментів. Склад оркестру в початковій школі. Навчання гри на хроматичній сопілці.

Тема 11. Музичне виховання на уроках музики в початкових класах, в т.ч. в інклюзивному класі.

Методика музичного виховання в 1 класі. Методика музичного виховання у 2 класі. Методика музичного виховання у 3 класі. Методика музичного виховання у 4 класі. Особливості навчання дітей музики учнів з особливостями психофізичного розвитку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Children With Disturbances in Sensory Processing: A Pilot Study Examining the Role of the Parasympathetic Nervous System / Roseann C. Schaaf, Lucy Jane Miller, Duncan Seawell, Shannon O'Keefe // American Journal of Occupational Therapy, July/August 2003, Vol. 57. P. 442–449.
2. Isaacs P. Sensory issues and autism: an insider's guide / P. Isaacs. – Електроний ресурс <https://senmagazine.co.uk/articles/articles/senarticles/an-insider-s-guide-to-sensory-issues-and-autism>
3. Sailor Williard, Skrtic Thomas. American education in the post modern era. Integrating school restructuring and special education reform. Orlando, 1995. Pp.214–236.
4. Барбашова І. Дидактика: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 2-ге вид., випр., допов. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2011. 228 с.
5. Березюк О.С. Етнопедагогіка: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 172 с.
6. В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. Вінниця, «Планер». 2012. 400с.
7. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки: підручник. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. 548 с.
8. Васюк О. В. Історія педагогіки та освіти в Україні : підручн. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 519 с.
9. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посіб. 4-те вид., стереотип. К.: Академвидав, 2012. 616 с.
10. Гільберг Т.Г. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 кл. закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. К.: Генеза, 2019. 256с.
11. Губерський Л.В. Людина і світ: підручник. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Т-во «Знання», КЩЩ, 2001. 349с.
12. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. [для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять] / Олена Петрівна Демченко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.
13. Державний стандарт початкової освіти. (Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
14. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посіб./ О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. 211 с.

15. Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. напряму підготовки “Початкова освіта”. Мелітополь: МДПУ, 2015. 160 с.
16. Елькін М.В. Історія педагогіки: [навчально-методичний посібник до самостійного вивчення дисципліни] / М.В.Елькін, М.М.Головкова, А.А.Коробченко. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 204с.
17. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н. П.Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2009. 176 с.
18. Завгородня Т.К. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник / Т.К.Завгородня, Л.М.Прокопів, І.В.Стражнікова. Івано–Франківськ, 2014. 160с.
19. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у двох книгах: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / Іван Васильович Зайченко. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. Кн. II: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. 2010. 1032 с.
20. Зайченко І.В. Історія зарубіжної педагогіки. Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім Слово, 2010. 624 с.
21. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник. 3-тє вид., перероб. та допов. К.: Ліра-К, 2016. 608 с.
22. Закон України «Про молодіжні і дитячі громадські організації». К. 2002. 8с.
23. Закон України «Про позашкільну освіту» // Робоча книга вихователя. Випуск 1. / Уклад. О.І.Тимчишин, В.І.Уруський. Тернопіль: ТОІППО. 2000. 300 с. С.24-40.
24. Закон України «Про фізичну культуру і спорт». К. 2000. 32 с.
25. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи / Упорядн. Стребна О.В., Соценко А.О. Х.: Вид. група “Основа”, 2005. 176с.
26. Каменєва Т. М. Теоретичні основи навчання: навч.-метод. посіб. Київ: МНУЦ, 2018. 282 с.
27. Каніщенко А. П. Вивчення прислівника у початкових та середніх класах: [дидактичний матеріал] / А.П.Каніщенко, Н.О.Будна. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 96 с.
28. Каніщенко А.П. Прикметник. Збагачення активного словника молодших школярів: [дидактичний матеріал, 1-4 класи] / А.П.Каніщенко, Н.О.Будна. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 112 с.
29. Каніщенко А.П. Дієслово. Розвиток навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів: [дидактичний матеріал, 1-4 класи] / А.П.Каніщенко, Н.О.Будна. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. 120 с.
30. Каніщенко А.П. Іменник. Розвиток навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів: [2-4 класи] / А.П.Каніщенко, Г.В.Семеренко, Н.О.Будна. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 136 с.

31. Каніщенко А.П. Лекційно-практичний курс з дисципліни «Технології вивчення галузі «Мова і література» / А.П.Каніщенко. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. – 160 с.
32. Каніщенко А.П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі» (розділи «Методика вивчення мовної теорії», «Методика розвитку усного та писемного зв'язного мовлення») / А.П.Каніщенко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2015. – 176 с.
33. Каніщенко А.П. Лекційно-практичний курс із дисципліни «Методика навчання української мови в початковій школі». Книга 2 (розділи «Методика навчання грамоти», «Методика літературного читання») / А.П.Каніщенко. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2016. – 256 с.
34. Коваль Г.П., Іванова Л.І., Суржук Т.Б. Методика читання. Навч. посібник. – К.: Навч. книга – Богдан, 2007. – 280 с.
35. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді / Інформаційний збірник та коментарі МОН України. 2015. № 8. С. 87-95.
36. Короткий словник актуальних педагогічних термінів/упоряд. Флегонтова Н. М. Київ: КНУТД, 2013. 55 с.
37. Крамаренко А. М. Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи: навч. посіб. Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2012. 354 с.
38. Крамаренко А.М. Методика навчання освітніх галузей «Природознавство» та «Суспільствознавство» : навч. посіб. Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2015. 394с.
39. Кукалець М.В. Методика викладання природознавства у початковій школі : навч. посіб. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 223 с.
40. Левківський М. В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб / М.В.Левківський, Д.І.Пашенко. К.: Центр учбової літератури, 2016. 377 с.
41. Ліннік О. О. Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. 248 с.
42. Луцан Н. І. «Людина і світ» в інноваційних педагогічних технологіях : навч. посіб. К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. 184 с.
43. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: навч. посіб. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. 227 с.
44. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи: навч. посіб. Київ: Слово, 2015. 632 с.
45. Масол Л.М. НУШ: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3-4 кл. на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник / Л.М. Масол. К.: Генеза, 2020. 160с.
46. Мелаш В.Д. Методика навчання освітньої галузі «Природознавство»:

методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти спеціальності 013.Початкова освіта. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2020. 94 с.

47. Мелаш В.Д. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації екологічної освіти для сталого розвитку: навчально-методичний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2017. 205 с. (Серія «Екологічна освіта для сталого розвитку»).
48. Мелаш В.Д., Молодиченко В.В., Олексенко Т.Д. Навчальні практики з методик викладання природознавства, біології, екології. Мелітополь: Видавничий будинок МДПУ. 2012. 332 с. (Серія «Екологічна освіта для сталого розвитку»).
49. Методика навчання мистецтва у початковій школі: Посіб. для вчителів / Л.Масол [О.Гайдамака, Е.Белкіна та ін.]. Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2006. 256 с.
50. Методика навчання української мови в початковій школі: [навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / За наук, ред. М. С. Вашуленка. К.: Літера ЛТД, 2011. 364 с.
51. Методичні рекомендації до вивчення дисципліни «Методика навчання освітньої галузі «Суспільствознавство / укл. В.Д. Мелаш. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2018. 104 с.
52. Методичні рекомендації до вивчення навчальної дисципліни «Сучасні технології вивчення галузі «Природознавство» / укл. В.Д. Мелаш. Мелітополь: МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2017. 84с.
53. Молодиченко В.В., Олексенко Т.Д., Мелаш В.Д. Краеведческий подход к экологическому образованию на юге Украины: учеб. пособ. Saarbrücken, Deutschland / Германия: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2015. 109 с.
54. Москаленко А.М. Історія вітчизняної педагогіки: навч. посіб. / А. М. Москаленко. К.: ВПЦ «Київський університет», 2015. 303 с.
55. Національний освітній глосарій: вища освіта. Вид. 2-ге, перероб. і допов./за ред. В. Г. Кременя. Київ: Плеяди, 2014. 100 с.
56. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н.М. Бібік. К.: Літера ЛТД, 2018. 160 с.
57. Нова українська школа: поради для вчителя/ під заг. ред. Бібік Н. М. К.: Плеяди, 2017. 206 с.
58. Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи: додаток до наказу МОН України від 19.08.2016 № 1009. URL: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-%D1%96.pdf> (дата звернення: 27.08.2020).
59. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / За ред. О.Пехоти. К., 2002.

60. Основи викладання мистецьких дисциплін.: Навчальний посібник / Загальна редакція О. Рудницької. К.: АПН України. 1998. 168с
61. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). К.: Освіта України, 2008. 274с.
62. Пащенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка: навч.-метод. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 228 с.
63. Печерська Е.С. Уроки музики в початковій школі. К.: Либідь, 2001. 272 с.
64. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF> (дата звернення: 27.08.2020).
65. Про затвердження Примірного переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової школи: Наказ МОН України від 13.02.2018 № 137. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-pereliku-zasobiv-navchannya-ta-obladnannya-navchalnogo-i-zagalnogo-priznachennya-dlya-navchalnih-kabinetiv-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 27.08.2020).
66. Про освіту: Закон України від 24.06.2020 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.08.2020).
67. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 27.08.2020).
68. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80> (дата звернення: 27.08.2020).
69. Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів/уклад. Ходанич Л. П., Палько Т. В. Ужгород, 2018. URL: <https://naurok.com.ua/korotkiy-slovník-terminiv-nush-dlya-profesiynogo-movlennya-vchitelya-2018-rik-17057.html> (дата звернення: 27.08.2020).
70. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. посібник. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2011. 640 с.
71. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. К., 2002. 270 с.
72. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах. К.: Освіта, 2007.
73. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

74. Сбруєва А. А., Рисіна М. Ю., Осьмук Н. Г., Чистякова І. А. П69 Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб. [для студ. закл. вищої освіти]. Вид 4-те, доповнене й перероблене. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. 165 с.
75. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп. і перероб./уклад. О. Є. Антонова. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. 100 с.
76. Словник термінів і понять з дисципліни «Загальні основи педагогіки» та «Дидактик» для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» /уклад. К. І. Гоцуляк. Івано-Франківськ: ПНУ ім. Василя Стефаника, 2018. 38 с.
77. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. 1–2 клас (розроблена під керівництвом О. Я. Савченко). URL:
78. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. 3–4 клас (розроблена під керівництвом О. Я. Савченко). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf> (дата звернення: 27.08.2020).
79. Учні початкових класів із особливими освітніми потребами: навчання та супровід: навч.-метод. посіб. / Л.І. Прохоренко та ін. Х.: Ранок, 2020. 160 с.
80. Фізеші О. Й. Педагогіка: Основи педагогіки. Дидактика. Теорія та методика виховання. Школознавство: навч. посіб. для студ. пед. спец. Київ: Кондор, 2014. 390 с.
81. Хрестоматія з історії педагогіки / [за заг. ред. чл.-кор. НАПН України, д-ра пед. наук, проф. А. В. Троцько]. [в 2-х т.]. Харків: ХНАДУ, 2011. Т. 2. 524 с.
82. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2011. 238 с.
83. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 224 с.
84. Шаповалова Т.Г., Мелаш В.Д., Ковальчук К.І. Гармонізуюча енергетика природи: навчально-методичний посібник. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б.Хмельницького, 2016. 324 с. (Серія: «Екологічна освіта для сталого розвитку»).
85. Шевнюк О.Л. Теорія і практика мистецької освіти майбутніх учителів у вищій школі. / О.Л.Шевнюк К.: НПУ, 2004. 555 с.